Kysymykset opetusministeri Henrikssonille (kuultavana ke 15.11. klo 10.00)

- **Millaisin toimin hallitus tavoittelee perustaitojen vahvistamista ja millaisen taloudelliset resurssit tähän on kaikkiaan varattu?**

Perustaitojen vahvistaminen toteutetaan lisäämällä opetustuntimäärää perustaitojen opetukseen (lukutaito, laskutaito) kolmella vuosiviikkotunnilla vuosiluokille 1-6. Oppiaineiden opetussuunnitelmaperusteisia tavoitteita ei lisätä, vaan resursoidaan lisää aikaa nykyisten tavoitteiden oppimiseen. Perusopetuksen oppimisen tuki uudistetaan (kokonaisuutta avattu alempana). Lisäksi myönnetään tasa-arvoavustusta varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen. Alustava allokaatio on yhteensä n. 200 milj.

- **Kuinka perusopetuksen vahvistamiseen linjatun 200 milj. euron tasoon nouseva lisäys tulisi mielestänne kohdentua jatkovuosina? Onko tasa-arvorahoituksen vuosittainen taso tarkoitus pitää vaalikauden ajan vakaana?**

Nouseva taso liittyy siihen, että esimerkiksi perusopetuksen tuen uudistus on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2025 jolloin kustannuksia alkaa syntymään. Samoin vuosiviikkotuntien lisäys on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2025. Avustusta pyritään jakamaan n. 50 milj. vuosina 2024-2026 näin jotta tasa-arvorahoituksen taso säilyy vakaana hallituskauden.

- **Osalla opiskelijoista valmiudet suorittaa toisen asteen opintoja ovat heikentyneet. Viime hallituskaudella todettiin, että oppimisen tuen lainsäädäntöön on tehtävä kokonaisuudistus ja tuen vahvistamiseen tarvittaisiin 200 milj. euroa lisää. Eteneekö oppimisen tuen lainsäädännön kokonaisuudistus (missä vaiheessa lainvalmistelu on tällä hetkellä? paljonko nimenomaan tähän on varattu rahaa kehyksissä? millaiset tulevat olemaan painopisteet?)**

Oppimisen tuen lainsäädännön uudistaminen on käynnistetty ja toteutetaan virkavalmisteluna opetus- ja kulttuuriministeriössä. Valmistelun aikana kuullaan laajasti opettajia, oppilaita, sidosryhmiä ja asiantuntijoita. Uudistus on tavoitteena toteuttaa vuonna 2024 annettavalla HE:lla budjettilakina siten, että uudistettu lainsäädäntö tulee voimaan 1.8.2025. Tavoitteena on, että oppilas saa tukea oppimiseen mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Tavoitteena on myös selkiyttää tukitoimia koskevaa päätöksentekoa sekä vähentää opettajien kirjaamisvelvoitetta tuen asiakirjoissa.

- **Miten mobiilaitteiden käytön rajaaminen koulupäivien aikana on lainsäädännöllisin toimenpitein toteutumassa?**

Kouluilla on jo nykyisen lainsäädännön perusteella mahdollisuus rajoittaa mobiililaitteiden käyttöä koulupäivän aikana. Koulut voivat järjestyssäännöissään kieltää esimeriksi puhelimien käytön oppitunneilla. Myös laitteiden häiritsevään käyttöön välitunneilla voidaan puuttua. Petteri Orpon hallitusohjelman mukaisesti kaikilla oppilailla ja opettajilla on oltava työrauha keskittyä oppimiseen ja opettamiseen. Hallitus tekee tarvittavat lainsäädäntömuutokset, joilla voidaan nykyistä tehokkaammin rajoittaa esimerkiksi mobiililaitteiden käyttöä koulupäivän aikana ja näin vahvistaa oppilaiden keskittymistä opetukseen. Lainsäädäntötoimia harkittaessa, on punnittava myös muita oppilaille kuuluvia perusoikeuksia. Virkatyönä on alustavasti kartoitettu eri vaihtoehtoja lainsäädäntömuutosten osalta.

- **Lasten ja nuorten hyvinvointi ja rajapinnat kouluista hyvinvointialueisiin.**

STM-OKM –yhteistyöryhmä, joka koostuu ministeriöiden virkamiehistä, on asetettu koordinoimaan ja edistämään ministeriöiden välistä yhteistyötä lasten ja nuorten asioissa toimikaudelle 23.10.2023-30.4.2027. Työryhmän työ tehdään virkatyönä. Sen tehtävänä on hallitusohjelman mukaisesti seurata, tukea ja edistää sivistys-, nuoriso- sekä sosiaali- ja terveystoimen lasten ja nuorten palvelujen kehittämistä ja yhteistyötä. Lisäksi se varmistaa ministeriöiden välistä tiedonkulkua ja pitkäjänteistä yhteistyötä lasten ja nuorten palvelujen kehittämisessä ja ohjaamisessa. Opiskeluhuolto, jota toteutetaan lain mukaan aina opetustoimen sekä hyvinvointialueen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä on keskeisin lasten ja nuorten hyvinvointia koskeva rajapinta kouluista hyvinvointialueisiin. STM-OKM -yhteistyöryhmä on asettanut alatyöryhmän suunnittelemaan hallitusohjelman mukaisesti hallituskauden alussa toteutettavaa opiskeluhuollon kustannus- ja vaikuttavuusarviointia. Tämä opiskeluhuollon selvitys toteutetaan ensisijaisesti olemassa olevia julkaistuja lasten ja nuorten hyvinvointia sekä opiskeluhuoltoa koskevia selvityksiä hyödyntäen. Erityistä huomiota on tarpeen kiinnittää ennaltaehkäisevän koko oppilaitosyhteisöä tukevan yhteisöllisen opiskeluhuollon toteutumiseen, joka lain mukaan on ensisijainen opiskeluhuollon toteuttamistapa. Siihen osallistuvat sekä oppilaitoksessa opiskelijoiden kanssa työskentelevät että opiskeluhuoltopalveluista vastaavat viranomaiset ja hyvinvointialueen opiskeluhuoltopalveluiden ammattilaiset. Lisäksi arvioidaan yksilökohtaisen opiskeluhuollon palveluiden, opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalveluiden ja monialaisen yksilökohtaisen opiskeluhuollon riittävyyttä ja toteutumista. Hallitus varmistaa opiskeluhuollossa palveluiden saatavuuden, jatkuvuuden sekä tiedonkulun eri toimijoiden ja viranomaisten välillä tarvittavin lainsäädännöllisin muutoksin. Opetus- ja kulttuuriministeriössä virkatyönä toteutettu opiskeluhuollon arkkitehtuurityö viimeistellään syksyn aikana. Sen tavoitteena on ollut tunnistaa opiskeluhuollon keskeiset toimijat, niiden väliset vuorovaikutussuhteet ja tietotarpeet, tietosisältöjen ylläpidon paikat, tiedon käsittelyperusteet ja mahdolliset lainsäädäntötarpeet sekä tietojärjestelmien kehittämistarpeet.

- **Varhaiskasvatuksen opettajista on pulaa ja vaka-laki edellyttää enemmän opettajia. Vaka-opettajien aloituspaikkoja pitäisi kiireesti lisätä yliopistoissa. Riittävätkö nyt linjatut lisäaloituspaikkamäärät tarvittavien vaka-opettajien kouluttamiseen ja mitä OKM tekee,**

jotta vaka-opettajapulaan vastataan ja näin varmistetaan varhaiskasvatuksen laatu ja lain tavoitteiden täyttyminen?

Vuonna 2030 voimaan tulevaan uuteen henkilöstörakenteeseen siirtyminen edellyttää varhaiskasvatuksen opettajien (kasvatustieteen kandidaatti) aloituspaikkamäärien pitämistä korotetulla tasolla. Hallitusohjelmaan on kirjattu, että varhaiskasvatuksen opettajien aloituspaikkoja lisätään yliopistoissa. Joka vuosi on koulutettava vähintään 1 400 uutta varhaiskasvatuksen opettajaa molempien kansalliskielten tarpeet huomioiden. Sosionomien koulutusmäärien tulisi säilyä aikaisemmalla tasollaan. Koulutuksessa tulisi edistää myös monimuotototeutuksia, jotka on suunnattu henkilöille, joilla on lastenhoitajan kelpoisuus ja jotka työskentelevät parhaillaan varhaiskasvatuksessa. Viime vuosina monimuotototeutuksiin on riittänyt hakijoita kaikissa yliopistoissa suomenkielisissä toteutuksissa. Henkilöstörakenteen osaamistasoon kohdistuva muutos heijastaa viime vuosien kehitystyötä varhaiskasvatuksessa, esim. ohjausjärjestelmän muutokset, velvoittavan opetussuunnitelman tuottama vaatimustason nousu sekä varhaiskasvatuksen laatutavoitteiden nostaminen. Koulutustason nostaminen on myös laajempi koulutuspoliittinen tavoite yhteiskunnassa.

Vuoden 2023 lisätalousarviossa varhaiskasvatuksen opettajankoulutuksen lisäaloituspaikkoihin osoitetulla 6,3 miljoonalla eurolla rahoitettiin kaikkien seitsemän varhaiskasvatuksen opettajan koulutusta tarjoavan yliopiston aloituspaikkoja vuosille 2024–2025 yhteensä 360 aloittavalla opiskelijalla. Aloituspaikkoja on tarjolla sekä suomen- että ruotsinkieliseen koulutukseen. Käynnissä on ollut myös monimuotototeutuksia, joissa lastenhoitajina toimivat henkilöt ovat voineet hakea varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoistaviin kasvatustieteen kandidaatin tutkinto-ohjelmiin. Erityisesti lastenhoitajille suunnattuihin varhaiskasvatuksen opettajien monimuotokoulutuksiin on riittänyt hakijoita hyvin.

- **Kuinka näette lukutaitostrategian toimeenpanon ja sen rahoituksen?**

Perusopetuksen oppilaiden osaamistaso on laskenut ja tämä näkyy poikkeuksetta kaikissa osaamista mittaavissa kansallisissa ja kansainvälisissä tutkimuksissa. Lukutaidossa osaamisen lasku liittyy erityisesti siihen, että peruslukutaidon ja luetun ymmärtämisen kanssa kamppailevien määrä kasvaa. Heikko lukutaito korostuu sosioekonomisesti haastavammista taustoista tulevien oppilaiden keskuudessa. Kodin tarjoamat resurssit ovat usein puutteelliset ja kannustava ilmapiiri puuttuu. Noin puolet heikon osaamisen oppilaista on erityisen tai tehostetun tuen piirissä. Lukutaidon ja lukuinnostuksen herättämiseen tarvitaan monipuolisia toimenpiteitä sekä koulussa että koulun ulkopuolella.

Lukutaidon kehittyminen edellyttää myös Kansallisessa lukutaitostrategiassa tunnistettujen toimien toteuttamista. Lukutaito ja sen kehittyminen eivät rajoitu vain kouluun ja oppitunteihin. Kansallisen lukutaitostrategian suuntaviivat tunnistavat pitkäjänteisen lukutaidon kehittämisen tarpeen koko

yhteiskunnan alueella. Kansallinen lukutaitostrategia on valmisteltu eduskunnan sivistysvaliokunnan aloitteesta. Lukutaitostrategian toimien toteuttaminen on perusopetuksen oppimistulosten laskun kannalta kriittistä. Osaavan työvoiman ja aktiivisten kansalaisten varmistaminen on yhteiskunnan toiminnan tärkein edellytys.

TAE2024 on lukutaitostrategian toteuttamiseen varattu 700 000 euroa.

- **Millaisia haasteita näette vapaan sivistystyön leikkauksista aiheutuvan mm. kaikenikäisten osaamiseen ja perustaitoihin, koulutukselliseen tasa-arvoon, hyvinvointiin ja koulutuksen alueelliseen saavutettavuuteen?**

Vapaan sivistystyön rahoitukseen ehdotetaan yhteensä 168,4 miljoonaa euroa. Tähän sisältyy 20,5 miljoonan euron vapaan sivistystyön valtionosuuksien leikkaus, mutta myös panostuksia kuten 3 miljoonan euron lisäys kansanopistojen oppivelvollisuuskoulutukseen sekä 1 miljoonan euron lisäys ruotsinkieliseen kotoutumiskoulutukseen. Vapaan sivistystyön leikkaukset toteutetaan vähentämällä rahoitettavia suoritemääriä. Tämä luo väljyyden vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitäjille itse arvioida miten sopeuttaa talous uuteen tilanteeseen.

Opiskelijamaksujen korottamista on syytä harkita etenkin koulutuksissa, jotka kohdistuvat kohderyhmille, jotka ovat työllisiä ja joilla on maksukykyä. Vapaan sivistystyön momentilla on talousarviossa varattu 2,216 milj. euroa kansanopistojen, kansalaisopistojen ja opintokeskusten opintosetelirahoitukseen, jolla ylläpitäjät voivat alentaa tai poistaa haavoittuvien kohderyhmien opiskelijamaksuja. Tämä on keskeinen työkalu, jolla pyritään mahdollistamaan esim. perustaitojen vahvistamista tarvitsevien, työttömien ja ikäihmisten osallistumista koulutukseen ja tätä kautta parantaa koulutuksellista tasa-arvoa. Leikkaukset eivät kohdistu kotoutumisajalla olevien maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutukseen ja muuhun kototuttavaan kielikoulutukseen.

- **Talousarvioesitystä täydentävän esityksen ennakointi vastuualueenne osalta.**

Täydentävän talousarvioesityksen prosessi on vielä kesken myös OKM:n ja VM:n kesken.

- **Vastuualueenne kipupisteet talousarvioesityksessä.**

Kuntien peruspalveluiden valtionosuuksien tarpeen ennakoinnin vaikeus ylipäätään. Kuntien talous on kokonaisuutena tässä poikkileikkaustilanteessa indeksijarrusta huolimatta tasapainossa. Kustannusten kasvu, alueellinen segregaatio ja lapsimäärän vähentyminen vaikeuttavat kuntien talouden ennakoitavuutta.

Hallitusohjelman mukaisen tuottavuusohjelman toimeenpano on haasteellista johtuen siitä, että ministeriön ja useiden virastojen toimintamenoissa on valmiina rakenteellista alijäämää.